

DANSK KRONIK

Kriminalstatistikken for 1967.

Den officielle kriminalstatistik fra 1967 er nu udkommet.

Antallet af domfældelser (bortset fra bødestraffe) for overtrædelser af straffeloven var i 1967: 7.119 mænd og 660 kvinder. Tallene viser stigning sammenlignet med 1966-tallene (6.598 og 583). Bortset herfra viser 1967-statistikken ingen væsentlig ændring i anvendelsen af strafferetlige sanktioner.

Antallet af sager, hvor tiltalte blev frafaldet, var — når man ser bort fra sager, hvor tiltalefrafaldet var betinget af betaling af en bøde — i 1967 2.058 og 285 for henholdsvis mandlige og kvindelige lovovertrædere. De tilsvarende tal var i 1966: 2.238 og 314. Overfor 1.038 mænd og 111 kvinder var tiltalefrafaldet betinget af børne- og ungdomsforsorg. Disse tal er noget mindre end tallene for 1966: 1.253 og 153.

Hvis man ser på det samlede antal domfældelser, bødevedtagelser og tiltalefrafald for overtrædelser af straffeloven pr. 100.000 personer i hver aldersgruppe, får man følgende tal for så vidt angår mænd i aldersgrupperne fra 15—21 år:

Alder	1963	1964	1965	1966	1967
15	1.280	1.453	1.467	1.360	1.300
16	2.101	2.310	1.901	2.160	1.939
17	2.699	2.319	2.356	2.561	2.267
18	2.608	2.598	2.475	2.569	2.466
19	2.476	2.278	2.331	2.212	2.401
20	2.063	1.937	1.811	1.825	1.988
21	1.752	1.800	1.728	1.617	1.680

Som det vil ses har det relative antal strafsanktioner indenfor de pågældende aldersgrupper været ret stabilt i de seneste år. Det samme billede får man, hvis man ser på det samlede antal sanktioner anvendt overfor mænd over 15 år: Pr. 100.000 har tallene været 1962: 764, 1963: 716, 1964: 701, 1965: 675, 1966: 679 og 1967: 680.

Politiets årsberetning for 1968.

Denne årsberetning forelå i juni 1969. Det fremgår, at antallet af lovovertrædelser, der kommer til politiets kendskab, fortsat stiger. 1966—67 var stigningen 12 %. Fra 1967 til 1968 er tallet steget med 14 %. Medens tallet i 1966 var 152.559 og i 1967: 170.850, var det i 1968: 194.331. Antallet af opklarede forbrydelser var i 1968: 59.216 (31 %) medens tallet i 1967 var 50.930 (30 %) og i 1966: 47.253 (31 %).

Det er fortsat således, at stigningen i alt væsentligt falder på ejendomsforbrydelserne. Antallet af seksualforbrydelser falder stadig — i 1968 med 7 % — medens voldsforbrydelserne stiger moderat — i 1968 med 4 % til i alt 3.314.

Årsberetning fra Dansk Forsorgsselskab for 1968.

Årsberetningen indeholder bl. a. oplysninger om forsorgsselskabets virksomhed med hensyn til personundersøgelser og tilsyn med betinget dømte og prøveløsladte.

Personundersøgelser er foretaget i 79 % af de sager, hvor der gives betinget dom med vilkår om tilsyn af forsorgsselskabet. Selskabets indstilling med hensyn til den hensigtsmæssige sanktion blev fulgt i ca. 61 % af disse sager. 66 % af de betingede domme indeholder nu vilkår også om andet end blot tilsyn. 58 % af de betingede domme gives nu i form af udsat straffastsættelse, medens de resterende 42 % er af den traditionelle type med udsat strafudståelse.

Det forestående europæiske justitsministermøde.

Der afholdes — i tilknytning til arbejdet i Europarådet — et europæisk justitsministermøde hvert tredje år. Det næste møde vil blive afholdt i Haag i maj måned 1970.

På dagsordenen står blandt andet afkriminalisering og den strafferetlige side af narkotikaproblemet. Med hensyn til begge disse emner udarbejdes der fra dansk side redegørelser, der skal danne grundlag for drøftelsen.

H. H. Brydensholt.

FINSK KRÖNIKA

Lagstiftningsreformer

De mest betydelsefulla straffrättsliga reformerna under år 1969 var lagstiftningen om avskaffande av vissa bistraff, den nya böteslagstiftningen, som trädde i kraft den 1 juni, och reformen av strafflagens 21 kap. om brotten mot liv och hälsa, som trädde i kraft 1.1.1970. Strafflagens nya 21 kap. har refererats av Ulla Lång i NTFK 1969 p. 337.

Lagstiftningen om avskaffande av vissa bistraff innebär i korthet, att man ur det finska straffrättsliga sanktionssystemet avskaffade förlust av medborgerligt förtroende, ovärdighet att nyttjas i landets tjänst samt övärdighet att föra annans talan vid domstol eller annan allmän myndighet.

Enligt de nya reglerna om bötesstraff bestäms bötesstraffet, liksom förut, i form av dagsböter. Man avskaffade emellertid straffstadgandens bestämmelser om speciella minima och maxima. Allmänt minimum är nu en dagsbot och allmänt maximum 120 dagsböter (SL 2:4). Om böterna inte erläggs i penningar, förvandlas de till fängelse, varvid en dagsbot motsvarar en dags fängelse. Förvandlingsstraffets maximum är 90 dagar och minimum 10 dagar, som dock i specialfall kan nedsättas. I motsats till vad som var fallet enligt den gamla lagstiftningen, fastställs förvandlingsstraffet nu i ny rättegång. Den nya böteslagstiftningen och dekriminaliseringen av fylleri, som skedde en aning tidigare, har inverkat positivt på fångtalet; det har skett en klar nedgång under år 1969.

Lagförslag i riksdagen

Riksdagsvalet 15.—16. mars 1970 har klart satt sin prägel på behandlingen av strafflagsreformerna i riksdagen. De betydelsefullaste reformerna, som för tillfället behandlas i riksdagen, är abortlagen samt i anslutning därtill lagarna om sterilisering och kastrering, den nya lagstiftningen om sexualbrott, propositionen med förslag till lag om strafforder och lag om parkeringsbot. Regeringen har dessutom under år 1969 avgett en proposition med förslag till ny militär strafflag, men under riksdagsbehandlingen konstaterade man, att förslaget var föråldrat. Riksdagen antog inte propositionen. Som motivering framfördes, att reglerna om militära brott borde ingå i den allmänna strafflagen.

Abortlagen och lagstiftningen om sexualbrott

Regeringens proposition med förslag till lag om avbrytande av havandeskap baserar sig på abortlagkommitténs betänkande (1968 A:11). I riksdagens lagutskott ändrades betänkandet något i en liberalare riktning. Kommitténs sekretarare jur. lic. Raimo Lahti skriver som bäst en artikel om revisionen av abortlagstiftningen i Finland, se ovan s. 16—47.

Om brotten mot sedlighet stadgas i strafflagens 20 kap. och delvis även i kap. 25. Bl. a. straffstadgandet för våldtäkt ingår i strafflagens 25 kap., som bär namnet „Om brott emot annans frihet“. De flesta av stadgandena ingick redan i strafflagen då denna gavs år 1889. Attityderna till sexualfrågor har sedan dess betydligt förändrats, och reglerna om sexualbrott är därför ohjälpligt föråldrade. Sexualbrottskommittén fullbordade sitt arbete redan i slutet av år 1967. Kommittén hade för avsikt att omarbete reglerna om sexualbrott så att de i stort sett skulle komma att motsvara reglerna i övriga Norden. I regeringens proposition, som utarbetades på basen av kommittébetänkandet, gjordes några smärre ändringar i konservativ riktning. Propositionens centrala frågor berör våldtäkt, dekriminalisering av homosexualitet, mildrande av reglerna om incest, sänkning av skyddsgränsen från 17 till 15 år samt dekriminalisering av tidelag.

Kommittén föreslog, att stadgandet om våldtäkt skulle omfatta även av äkta make begången våldtäkt, som skulle ha beträffats relativt lindrigt. I regeringens proposition ströks denna punkt; äkta make skulle kunna dömas för våldtäkt om makarna, då gärningen begicks, pga. söndring levde åtskilda eller i hemskillnad. Straffskalan är i normalfall enligt propositionen tukthus i högst 10 år. Ifall omständigheterna är synnerligen förmildrande, tillämpas en lindrigare skala, vars maximum är 4 år fängelse. Bötesstraff kan inte ådömas.

Enligt lagförslaget skulle skyddgränsen för normalt sexualumgänge sänkas från 17 till 15 år. Straffstadgandet för lägersmål med barn skulle enligt förslaget vara högst 6 år tukthus och vid mildrande omständigheter fängelse högst 4 år. (Tukthusstraffets minimum är i Finland 6 månader och fängelsestraffets 14 dagar.)

Beträffande homosexualitet föreslås en dekriminalisering av frivilliga förhållanden mellan fullvuxna personer av samma kön. Homosexuellt umgänge skulle enligt förslaget bestraffas endast då det sker med våld eller riktar sig mot person under 18 år. I vissa specialfall är skyddsgränsen 21 år.

Tidelag är troligen dekriminaliserat i alla länder med modern strafflag. Kommittén förslår att tidelag skall dekriminaliseras även i Finland.

Reglerna om incest skall begränsas att gälla endast umgänge med eget barn eller dennas avkomling samt sexualumgänge syskon emellan.

Reformförslagen är sålunda inte särdeles radikala. Trots detta har de rönt motstånd i riksdagen. Sexualbrottslagförslaget tillhör den grupp av lagförslag, som inte hinner slutbehandlats före riksdagsvalet i mars. Reformen uppskjuts åtminstone till hösten.

Kommittébetänkanden

Under hösten 1969 publicerades endast ett betydelsefullt straffrättsligt betänkande, nämligen interneringslagkommitténs betänkande. Betänkandet såg dagens ljus vid en tidpunkt då den kriminalpolitiska

diskussionen om tvångsinrättningsinstitutet var som livligast. Därför fick betänkanudet ett ganska motstridigt bemötande. På konservativt håll var man relativt belåten med betänkanudet, medan däremot progressiva och radikala utsatte det för hård kritik.

Huvusakligen kritiserades betänkanudet därför att kommittén ansett att tvångsinrättningen borde bibehållas med tanke på allvarlig bekämpande av återfallsbrottslighet. I detta avseende innebär betänkanudet ingen egentlig reform. Betänkanudet utgör endast ett försök att något förbättra det gällande systemets brister.

Enligt betänkanudet kan en brottsling interneras eller underkastas övervakning utanför anstalt om detta bör anses nödvändigt för hindrande att han begår allvarliga brott. Dessa åtgärder kan tillgripas om brottslingen dömes till tukthusstraff om minst 1 år 6 månader för ett brott, som han begått sedan han i straffinrättning utstått frihetsstraff i minst 3 år, eller om han fälls till straff för mord, dråp, försök eller delaktighet i dessa brott. För egendomsbrott kan en förbrytare interneras endast om hans brottslighet är yrkes- eller vanemässig.

Interneringsförfarandet skulle, liksom för närvarande, bestå av tvenne skeden. Domstolen skulle uttala sig därom huruvida gärningsmannen kan interneras och fängelsedomstolen fattar det definitiva beslutet. Likaså skulle fängelsedomstolen besluta om övervakning, vilket skulle innebära en ny sanktion för bekämpande av återfallsbrottslighet.

Betänkanudets största svaghet består däri, att kommittén inte undersökt hur många av de som enligt gällande lag internerats också skulle ha kunnat interneras enligt lagförslagets bestämmelser. Det är troligt att närmelsevis alla internerade skulle kunna interneras även enligt den nya lagen. Tack vare den kraftiga kritik, som riktats mot fängelsedomstolen, har dess interneringspraxis ändrats betydligt under år 1969. Antalet internerade har sjunkit betydligt. Emedan interering i tvångsinrättning kunnat begränsas inom ramen för den gällande lagstiftningen, innebär kommitténs förslag i själva verket ingen reform alls.

Planer vid justitieministeriets lagstiftningsavdelning

Den kriminalpolitiska diskussionen har på senaste tid varit mycket livlig. Det har bl. a. rests krav på en reform av straff- och straffprocesslagstiftningen. Man är på alla håll klart medveten om att denna lagstiftning är ohjälpligt föråldrad. Vid justitieministeriet utarbetar man för närvarande ny lagstiftning åtminstone om ungdomsbrottslighet och egendomsbrott, det föreligger planer om avskaffande av tukthusstraffet, likaså om upphävande av reglerna i strafflagens 6 kap. om återfall samt om reformering av reglerna i kap. 7 om sammanträffande av brott. Vid justitieministeriet arbetar en arbetsgrupp, som förbereder ny lagstiftning om rättegång i brottmål.

Ett tecken på att interessen for kriminalpolitikk vuxit utgör även, att socialdemokratiska partiet utarbetat ett kriminalpolitiskt program, som vid sidan av många andra förnuftiga krav yrkar på stiftande av en helt ny strafflag.

Något om de s.k. oppvigelingsrättegångarna

I februar 1969 höll jur. stud. Erik Schüller vid en offentlig tillställning ett tal, i vilket han bl. a. oppmanade alla dem som förvägrats rätt att avtjäna sin värnplikt i civil tjänst att, trots detta beslut, fortsätta vägra normal värnplikt. För denna utsaga dömdes Schüller vid rådstuvurätten i Helsingfors till ovillkorligt fängelse i 1 år 2 månader. Som en följd härav undertecknade över 1.000 personer en deklarasjon, som innehöll samma oppmaning som Schüller uttalat. Detta gav opphov till en serie av rättegångar, som erhöill stor publicitet i massmedia. Fyra personer dömdes av rådstuvurätten till ovillkorliga fängelsestraff, som överskred ett år. — Hovrätten sänkte sedermera Schüllers straff till böter. För hans del är rättegången anhängig vid högsta domstolen, en del av målen befinner sig i hovrätten och en stor del har inte ännu behandlats av rådstuvurätten.

Som ett resultat av rättegångarna erfor man, att ifrågavarande lagrum (SL 16:8—9) var alltför stränga och att de inte lämpade sig för dagens samhälle. En kommitté tillsattes för att utarbeta ett reformförslag. Riksdagen har redan godkänt förslaget.

Eero Backman.

NORSK KRONIKK

„Kampen mot rusgiftene“

Norge har lenge hatt en narkotikadebatt omhandlende de forskjellege stoffenes farlighetsgrad og domstolenes strenge reaksjonspraksis (se NTfK 1968 s. 258—260). Nytt av høsten 1969 er en samlet politiker- og myndighetsinnsats for rent konkret å møte de voksende problemene rundt ungdomsnarkomanien og sniffingen. I avisene fra annen halvdel av 1969 dekker dette problemet den alt overveiende del av den spalteplass som har vært viet sosiale og kriminalpolitiske spørsmål. Sosialministeren uttalte i sitt nyttårsintervju at kampen mot rusgiftene vil bli en hovedoppgave i 1970. Rundt nyttår ble det også gjort opp status over problemet og politikken og justisministeren kunne meddele at vi antakelig har greid å hemme utviklingen i narkotikaomsetningen i betydelig grad (Aftenposten 29. desember).

Hvilket omfang har så problemet, hva har blitt gjort og hva planlegges?

a. Narkotika

I følge opplysninger fra statsadvokat Elg Elgesem er omfanget av ungdomsnarkomani langt mer begrenset i Norge enn i Sverige. Vi har

ingen sprøytekultur, og foreløpig få problemer med de harde stoffene. Cannabispreparatene er stadig de mest ettertraktede. Gruppen av misbrukere har her øket, i hvert fall har politipågrepene øket, i Oslo fra 176 pågrepelser i 1968 til 324 i 1969 (Aftenposten 23. desember). Men økningen skyldes nok delvis en sterkt intensivert politiinnsats. (Oslopolitiets narkotikaavdeling er blitt fordoblet siden august 1969 og teller nå ca. 30 mann.) Undersøkelser tyder også på stabilitet i bruk og utbredelse av cannabis blant Oslo-ungdom i 1968 og 1969 (se NTfK 1969 s. 161) og politiets uttalelser om oppnådd kontroll med markedet kan tyde på det samme.

Statsadvokat Elgesem kan også opplyse at vi har et enklere og fredeligere klientell, ikke det harde, profesjonelle presset som vi kjenner fra Sverige. Vi har få store saker, selv om vi i noen grad er blitt brukt som transitland for større smuglerpartier. Og problemet er i stor utstrekning sentret i Oslo. Det er Osломiljøet som trekker til seg klientellet og statsadvokaten mener at subkulturen er mer populær enn stoffene — som ofte følger med (Arbeiderbladet 6. september).

Men dette betyr ikke at endel av problemene ikke har øket i omfang. Den „lukkede“ og „harde kjerne“ er en belastet og behandlingstrequende ungdomsgruppe, hvor ikke alltid cannabisbruken er det sentrale problem. Dessuten har man amfetamingruppen som, selv om den er liten, også utgjør et stort behandlingsproblem. I tillegg kommer den stadig tiltakende sniffingen blant skoleungdommer og barn.

Det norske narkotikaproblem har en nordisk kontekst. Den intensive *politiinnsats* var delvis inspirert av det svenske politiets storaksjon og også av aksjonens følger i Norge; man var bl. a. redd for en viss overflytting av problemene over grensen. Det ble da også pågrepet flere svensker som hadde reist til Oslo p.g.a. „det ødelagte markedet“ i Stockholm. Samtidig som man har sett med tilfredshet på den senere utvikling i Sverige, har både politimester Gjerde og statsadvokat Elgesem beklaget seg over holdningen hos danske myndigheter og over København som „åpen by“ (Arbeiderbladet 28. august og 6. september).

Ved siden av øket innsats i politiet, har aktiviteten også kommet inn i *Stortinget*. Bare i høstsesjonen 1969 ble det rettet tre spørsmål til Regjeringen om narkotika og sniffing, og Stortingets sosialkomitee har på en ganske oppsiktsvekkende måte selv tatt initiativ til handling. Bakgrunnen var et intervju i en Osloavis med en av de høyesterettsadvokater som fører flest narkotikasaker. Han uttalte at „situasjonen er nå så ekstraordinær og eksplosiv at myndighetene må hoppe over de vanlige byråkratiske spilleregler for takling av samfunnsoppgaver“ (Arbeiderbladet 20. oktober). Like etter tok sosialkomiteens formann et høyst „ubyråkratisk“ initiativ til møte mellom sosialkomiteen, justiskomiteen, høyesterettsadvokaten og representanter for en rekke myndigheter for å drøfte spørsmålet. Resultatet av dette og senere møter var et brev til Sosialdepartementet med forslag om „øye-

blikkelige og ekstraordinære tiltak, mens man venter på utredninger og mer langsiktige tiltak.“ Hva disse forslag gikk ut på, er offentligheten ennå ikke blitt orientert om, utover at politikerne nå er villige til ganske store økonomiske uttelling (Aftenposten 20. november).

I *administrasjonen* har det også vært en øket aktivitet som sosialministeren har gjort rede for i en av spørretimene i Stortinget (St.forh. 1969 nr. 59). Kirke- og Undervisningsdepartementet og Folkeskolerådet har utarbeidet en undervisningsplan for emnet, og skolebokforlagene vil bli bedt om å ta temaet inn i lærebøkene. Flere opplysnings tiltak for elever og lærere er satt i gang. Edruskapsdirektoratet har lagt opp en omfattende rusgiftkampanje. Helseinspektoratet har innskjerpet kontrollen med narkotikaresept og „snille leger“. Alle resepter blir nå EDB-registrert og det vil bli ført nøye kontroll med både pasienter — særlig de unge — og legene. Overfor de siste vil man på et tidlig tidspunkt gripe inn, først med advarsel, deretter med oppfordring om frivillig å si fra seg retten til foreskrivning av bedøvende og narkotiske midler, mens saken ellers vil gå til Kontrollrådet for legers foreskrivning av bedøvende midler, som er en slags domstol på området. (I 1969 var det fem leger som frivillig frasa seg sin reseptrett.) I Sosialdepartementet, Helseinspektoratet og Oslo kommune arbeider man dessuten med å løse det akutte behovet for behandlingsplasser, poliklinisk behandling, forebyggende tiltak og ettervern.

For å koordinere og styrke all denne offentlige innsats oppnevnte Regjeringen 22. november *Sentralrådet for bekjempelse av narkotika-problemet* med helseinspektør Karl Evang som formann og med medlemmer fra alle de ulike etatene. Sentralrådet skal være et rådgivende organ for Regjeringen og andre offentlige myndigheter og tjene som sentralorgan for en rekke „kontaktutvalg“ som er opprettet for samme formål i fylkene. Målet er via tollmyndigheter og politi å hindre at stoffene kommer inn i landet, via en streng lovgivning og rettshåndhevelse å avskrekke forhandlere og brukere, og via helsemyndighetene å hjelpe de skadede.

Fra å være et mer akademisk strafferettslig og medisinsk strids-spørsmål, har narkotika-problemet derfor i løpet av 1969 blitt et stort politisk spørsmål, hvor administrasjon, politikere og opinion nå enes i sin fordømmelse av misbruk og samles om viljen til innsats. I følge justisministeren er utsiktene gode, og ting tyder på at Norge med sin strenge politikk kan ha fått problemet i en annen form og i et annet omfang enn våre naboland.

b. Sniffing

Innåndingen av lynol og liknende stoffer er blitt et tiltakende problem blant barn og unge fra 10års-alderen og oppover. De dominerende aldersgruppene er 15- og 16åringene. Sniffegjengene er blitt stadig flere og det er blitt sagt at problemet tallmessig sett kanskje er større enn narkotikamisbruket blant unge. Sniffing er ikke straffbart, men

det er likevel politiet som hittil i første rekke har måttet ta seg av problemet ved å gripe inn når snifferne har kommet så langt at de opptrer åpenbart beruset på gaten. De blir da innbrakt, og navn, alder og adresse blir notert i politiets nyopprettede „snifferegister“. Pr. 10. desember 1969 var det 120 sniffere i dette registeret, de fleste (95) tatt under politiets storaksjon i november. (Opplysninger fra politimester Gjerde i Aftenposten 23. desember 1969). Politiet tar kontakt med barnevernet i de alvorligere tilfellene, og nå har også barnevernskontoret opprettet register for å avklare sniffingens omfang, kartlegge hvilke hjelpebehov som må dekkes og yte støtte til barnet og familien på et tidlig tidspunkt. Registeret vil bygge på opplysninger fra hjemmebesøk og sosialrapporter og inneholde opplysninger om hjemmesituasjon, vagabondering og skoleskulk, behandlingsbehov m. v.. Hittil har barnevernskontoret i første rekke fått opplysninger fra politiet, men i neste omgang er det meningen å opprette kontakt med skolene og andre instanser (Aftenposten 1. desember).

De fleste av stoffene som sniffes, går inn under *forskrifter om helsefarlige stoffer* av 19. desember 1965, hvor det er bestemmelser om merking og forbud mot salg til personer under 18 år. Etter *lov av 20. juni 1964 om legemidler og gifter* er det straffbart å overtre forskriftene. Men en rask enquete blant endel av fargehandlerne — som er de viktigste forhandlerne — har vist at forskriftene i stor utstrekning ikke blir fulgt, bl. a. fordi forhandlerne ikke vet om dem (Aftenposten 30. september). Myndighetene konsentrerer seg derfor nå om tiltak for å skjerpe kontrollen med salget og spre opplysning om problemet via medlemsbladene for fargehandlere, bensinhandlere, maling- og lakkfabrikker. Det arbeides dessuten med å finne tilsetningsstoffer, som vil gjøre tynnere mer uegnet for sniffing.

Kriminalisering av sniffing har også vært diskutert, bl. a. for å gi politiet muligheter til å gripe raskere inn. Men dette er hittil blitt forkastet som løsning — bl. a. er helsedirektør Evang motstander av å gjøre forholdet straffbart. Han ser problemet som et slags vikarierende alkoholmisbruk hos dem som er så unge at de ikke kan få kjøpt alkohol. Man regner også med at økningen i antallet sniffere henger sammen med det stramt kontrollerte hasjmarkedet etter siste års innsats.

Ungdomsarrest — en allerede foreldet reaksjonsform?

Bestemmelsene om ungdomsarrest i loven om strafferettslege åtgjerder mot unge lovbrystarar av 9. april 1965 er ennå ikke satt i kraft, fordi man har manglet en egnet anstalt. Men planene for en slik anstalt har en stund foreligget klare, og meningen var å påbegynne byggearbeidet i år (se NTfK 1968 s. 262—263).

Mye er imidlertid skjedd siden Straffelovrådet i 1962 fikk i oppdrag å vurdere om vi trengte nye reaksjonsformer overfor unge lovbrystere. De offisielle innstillinger i saken kom i 1964, bl. a. med forslag om ungdomsarrest, delvis etter mønster fra Detention Centres i

Storbritania, og Stortinget sluttet seg til forslaget etter optimistiske inntrykk fra studiereise i England (se NTfK 1963 s. 267, 1964 s. 73, 1965 s. 182).

Dengang var det bare noen få røster som hevet seg mot den nye anstalltypen — for det meste fra universitetsfolk og klinikere som arbeidet på feltet. Disse dannet da også en gruppe som forsøkte å henlede Stortingets oppmerksomhet på andre og alternative reaksjonsformer. I dag er motstanden mot og usikkerheten rundt denne nye anstalltypen blitt sterkere, bl. a. ut fra de erfaringer man har høstet etter at institusjonene har virket noen år i Storbritania.

På denne bakgrunn ble det 5. november i fjor stilt spørsmål i Stortinget om hvorvidt justisministeren var villig til igjen å se på bestemmelsene om ungdomsarest, før det planlagte bygget ble påbegynt. Justisministeren uttalte at hun ikke var uten forståelse for den tvil som kunne være tilstede når det gjaldt spørsmålet om å innføre en slik ny reaksjonsform i vårt straffesystem, og hun var innstilt på å overveie lovbestemmelsene på ny etter den utvikling som har foregått siden loven ble gitt (St.forh. 1969/70 nr. 34).

Forvaltningsloven er trådt i kraft

Etter forvaltningslovens ikrafttredelseslov av 19. juni 1969, har *forvaltningsloven av 10. februar 1967* begynt å virke fra 1. januar i år.

Loven har som siktepunkt å styrke rettssikkerheten i den statlige og kommunale forvaltning ved å innføre formelle saksbehandlingsregler og utvide partenes rettigheter under saksbehandlingen. Loven gir bl. a. utførlige regler om inhabilitet (kap. II), plikt for myndighetene til å gi partene forhåndsvarsel og rett for partene til å se saksdokumentene og til å uttale seg (kap. IV), regler om at forvaltningsvedtak må begrunnes (kap. V), og rett for partene til å anke vedtaket inn for overordnet organ (kap. VI).

I tillegg til den generelle forvaltningslov vil Stortinget i løpet av våren 1970 behandle forslag om en særskilt *lov om offentlighet i forvaltningen*. Forslaget er fremmet for annen gang i Ot.prp. nr. 13 for 1969.

To sosialreformkomiteer — „regjeringskomiteen“ og „skyggekomiteen“

Til en avveksling er det sosialpolitiske marked blitt gjenstand for konkurranse, og det dreier seg sågar om sosialpolitiske målsetninger og idéer.

Den 30. mai 1969 oppnevnte Regjeringen „*sosialreformkomiteen*“ med rådmann Odd With som formann og med sekretariat i Sosialdepartementet. I jungelen av komiteer og delutredninger innen den sosiale sektor, skal sosialreformkomiteen etter sitt mandat samordne, klargjøre og ajourføre hele den sosiale omsorg. Den skal vurdere alle

eksisterende *sosiale* hjelpe- og stønadsordninger, det vil i første rekke si de ordninger som faller utenfor de statlige trygdeordningene. Etter den någjeldende ordning dekkes og administreres disse hjelpetilbudene lokalt og regionalt, og varierer derfor fra sted til sted i landet, avhengig av politikk, skjønn og økonomiske ressurser. Målet er å sikre alle som har behov for hjelp og støtte lik behandling og adekvate ytelser uten hensyn til bosted og årsakene til hjelpebehovet. Komiteens hovedoppgave blir således å koordinere sosialomsorg, kriminalomsorg, trygdevesen og helsevesen, og mandatet innebærer derfor en gjennomgripende revisjon av flere omfattende sosiallover, som lov om sosial omsorg av 1964, lov om barnevern av 1953 og lov om edruskapsvern av 1932. Lovgivningens materielle innhold skal — i tråd med nye erfaringer og sosiale behov som utviklingen har ført med seg — særlig ta sikte på en effektivisering av det forebyggende arbeid og ettervernet og sikre gjennomføringen av familiebehandlingsprinsippet. I denne sammenheng vil det bli en vesentlig oppgave å utrede forholdet mellom folkevalgte nemnder, ansatte profesjonelle og andre sakkynndige. Et annet viktig punkt vil bli spørsmålet om saksbehandling og rettsikkerhet.

Sett i norsk perspektiv er det i det hele lagt opp til et omfattende utredningsarbeid, hvor komiteen både kan søke sakkynndig bistand utover sin egen, iverksette spesielle undersøkelser av betydning for dens arbeid og fremlegge ønskelige delforslag.

I oktober i fjor utpekte så Det norske Arbeiderparti sin „skyggekomite“, som i følge Arbeiderbladet var et mottrekk til „regjeringskomiteen“, hvor „mandatet var uklart og svevende, og sammensetningen av komiteen svært ensidig“, noe som hadde skapt „utbredt misnøye i mange kretser“. Skyggekomiteen skulle derimot „med sitt brede og perspektivrike, men samtidig konkrete mandat og sin faglige innsikt og tyngde, stille Regjeringens komite fullstendig i skyggen“ (Arbeiderbladets leder 25. oktober).

Formannen i dette sosialpolitiske utvalg er sosialmedisineren og psykiateren dosent dr. med. Per Sundby, og blant medlemmene finner vi bl. a. professor Nils Christie. Utvalget sier seg å skulle fremstå med et bredt handlingsprogram, som vil markere et nytt grunnsyn og en ny sosialpolitikk. Komiteen vil særlig ta opp feltet for skjult nød og fattigdom i Norge og peke på grupper som har falt utenfor velferdsstatens trygde- og hjelpeordninger. Målet er å utvide sosialpolitikken fra å være reparerende og understøttende til å bli forebyggende og til å bli en del av samfunnsplanleggingen.

„Gåten Vidkun Quisling“

Hadde Vidkun Quisling mangelfullt utviklede og/eller varig svekede sjelsevner? Professor dr. med. Gabriel Langfeldt hevder dette i sin siste, sterkt kontroversielle bok „Gåten Vidkun Quisling“ (Aschehoug 1969). Langfeldt angriper her de to sakkynndige fra rettsaken

i 1945 fordi de ikke anbefalte judisiell observasjon etter en foreløpig undersøkelse de hadde hatt av Ministerpresidenten. Ut fra sine erfaringer som formann i Den rettsmedisinske kommisjons psykiatriske gruppe i 19 år, mener Langfeldt at de sakkyndige overleger derved avvek meget fra det som er vanlig praksis. Han forklarer unnfallenheten med en formodning om at „hele rettsapparatet, inklusive de sakkyndige, var påvirket av folkeopinionen Folkeopinionen krevde at Quisling måtte dø“, og at dette påvirket rettergangen. Langfeldt, som aldri selv har undersøkt Quisling og således trekker sine konklusjoner ut fra skriftlig materiale og muntlige overleveringer om Ministerpresidenten, finner hos Quisling en betydelig sykelig personlighetsreduksjon og så fremtredende paranoide og megalomane ideer, at om han ikke var sinssyk, så måtte han i hvertfall karakteriseres som en person med mangelfullt utviklede og/eller varig svekkede sjelsevner. Dersom judisiell observasjon var blitt foretatt, ville dette antakelig blitt konklusjonen, og med en slik konklusjon ville Quisling formodentlig ikke fått dødsstraff.

Flere av aktørene fra 1945 har kommet med sterke motangrep på Langfeldt. Den gjenlevende av de to sakkyndige overlegene, Jon Leikvåg, har fastholdt sin erklæring ettersom intet nytt har kommet fram, og har uttalt at „Vidkun Quisling var ikke mer gal enn hundretusener av nordmenn som har sin egen oppfatning av religiøse og politiske spørsmål“. Og aktor i saken, Anneus Schjødt sen., har sammen med flere andre angrepet Langfeldts „distansediagnostisering“ og hans fremgangsmåte i det hele (Aftenposten 4. november, Arbeiderbladet 8. november, Dagbladet 7. og 22. november 1969).

Personalia

Professor dr. juris Johs. Andenæs er blitt valgt til rektor for Universitetet i Oslo for neste fireårs periode.

Tove Stang Dahl.